

İŞÇİ SINIFI TARİHLERİNDEKİ HATALAR

Aydınlık Dergisi, 10 Ekim 2010

Yıldırım Koç

Bir konuyu iyi bir biçimde öğrenmenin yollarından biri, yapılmış hataları tartışmaktır.

Türkçeyi iyi öğrenmek için başvurulması gereken temel kaynakların başında, 1993 yılında aramızdan ayrılan Ömer Asım Aksoy'un *Dil Yanlışları* kitabı gelir. Ünlü dilcimiz, ilk baskısı 1980 yılında Türk Dil Kurumu tarafından yapılan çalışmada, onyıllar boyunca okuduğu metinlerde kenara not ettiği yanlış kullanımları ve onların doğrularını belirtmektedir. Kitabın 1980 sonrasında yapılan yeni baskılarında ele alınan yanlış kullanımların sayısı 2 bini aşmıştır.

İşçi sınıfı tarihi konusunda yapılan hatalar da en az dil yanlışları kadar çoktur ve önemlidir. Bu konunun daha iyi öğrenilmesini sağlamak için de benzer bir yöntem kullanılabilir.

Çok eski dönemlerde medreseden yeni çıkmış acemi bir hoca camide vaaz veriyormuş. "Hazreti İsa," demiş, "bir gün kılıcıyla Fırat'ı yarıp koyun sürüsünü karşıya geçirdi." Vaaz bittikten sonra da cemaatten güngörmüş yaşlıca birine, "nasıldım?" diye sormuş. Adamcağız, "söylediklerinin neresini düzeltelim," demiş, "İsa değil Musa; kılıç değil asa; sürü değil İsrailoğulları; Fırat değil Kızıldeniz."

İşçi sınıfı tarihi çalışırken bu eski öyküyü sık sık hatırlıyorsunuz.

Türkiye işçi sınıfı tarihi konusunda araştırma yapanların en sık kullandıkları kaynaklardan biri, Dimitir Şişmanov'un (veya Şişmanof) *Türkiye İşçi ve Sosyalist Hareketi, Kısa Tarih (1908-1965)* kitabıdır. Şişmanof 1955-1963 döneminde Bulgar resmi basın ajansı olan BTA'nın muhabiri olarak Türkiye'de kalmış, "Türkiye'de zararlı faaliyetleri tespit edildiği" iddiasıyla sınır dışı edilmiştir.¹ Bu kitap ilk olarak Tuğrul Deliorman'ın çevirisiyle Sofya'da basıldı (Şişmanof, D., *Türkiye'de İşçi ve Sosyalist Hareketi*, Narodna Prosveta, Sofya, 1965). Ragıp Zarakolu, bu kitabı gözden geçirerek ("Hazırlayan: A.R.Zarakolu) 1978 yılında Belge Yayınları olarak yayımladı. Bu "hazırlama" sürecinde kitapta bazı değişiklikler yapıldı. Cümle yapıları yeniden düzenlendi. Kitabın Sofya baskısında yer alan onüçüncü bölüm ("Türkiye'nin Tam Milli Bağımsızlığa, Gerçek Demokrasiye Kavuşması, İleri Bir Memleket Olması İçin Savaşan Parti Türkiye Komünist Partisidir", s.198-203) kitaba konmadı. Yapılan değişikliklerden biri 12. bölümün son paragrafındadır. Kitabın Sofya baskısında bu cümle şöyledir: "Kendilerini 'sosyalist' diyen bu uydurma partiler bir süre sonra kapanmakta, fakat türk işçi ve sosyalist hareketinin sol kanadı, tesir sahasını gittikçe genişletmektedir." (1965, s.197). Ragıp Zarakolu'nun "hazırladığı" kitabın son cümlesi ise şöyle olmuştur: "Kendilerini 'sosyalist' sayan bu partiler kapanırken, Türk işçi ve sosyalist hareketinin sol kanadı etki alanını hergeçen gün biraz daha genişletmektedir." (s.245). R.Zarakolu, Şişmanof'un "uydurma" sıfatını kaldırmayı uygun görmüştür.

Şişmanof'un kitabının dilimize aktarılması sırasında yapılan bir hata, çeşitli kitaplarda tekrarlanmıştır. Tatil-i Eşgal Kanununun hazırlanmasına ilişkin olarak, kitabın Sofya baskısında (1965, s.22) "Adliye Bakanlığında danışmanlık eden alman kontu Ostrorog'un..." ifadesi yer almaktadır. Leon Ostrorog'un ismi doğru yazılmıştır. Ancak bu kişi Alman değil, Polonya kökenlidir ve Fransız uyruğundadır. Kitabın Türkiye baskısında (1978, s. 41), Leon Ostrorog'un adı yanlış yazılmıştır: "Adliye bakanlığında danışmanlık yapan Alman kontu Ostrog'un...". Daha sonra yayımlanan birçok kitapta bu kişinin adının Ostrog olarak geçmesinin nedeni, Belge Yayınlarının 1978 yılındaki baskısındaki bu hatadır.

1920 yılındaki 1 Mayıs kutlamalarına ilişkin yazılanlar ise evlere şenliktir.

Şişmanof'un kitabının Sofya baskısında bu eylem şöyle anlatılmaktadır (1965, s.65-66): "İşgal idaresinin ve Padişah hükümetinin sıkı yasaklarına rağmen, İstanbuldaki komünist teşkilâtı 1920 yılında çok iyi hazırlanmış büyük bir 1 Mayıs gösterisi yaptı. Gösteri yürüyüşü uzun sürdü. İstanbul semtindeki, Haliçten gelen işçi kolları, Karaköyden, Beyoğlu'dan geçtiler. Türk bayraklarını, kızıl savaş bayraklarını, İstanbul caddelerinde dalgalandırdılar. Ellerinde 'Bağımsız Türkiye' şiarları yazılı levhalar vardı. Kurtuluş işçi şarkıları söylediler. Emperyalizme ve onun yerli ajanlarına karşı savaşa çağıran şiarlar yükseltiler. Şehrin öte ucundaki 'Hürriyet Tepesi'nde bir miting yaptılar. Orada, komünistler adına, o zamanki faal komünistlerden Sadrettin Celâl bir konuşma yaptı. Komünistler tarafından teşkilâtlandırılmış olan bu 1 Mayıs gösterisi, İstanbul komünist teşkilâtının cesurca bir hareketiydi, geniş halk yığınlarında, emperyalist işgalcilere karşı savaşa azmini ve zafer inancını kuvvetlendirmişti."

Şişmanof'un kitabının Belge Yayınları tarafından basılan biçiminde de eylem şöyledir (1978, s.91-92): "İstanbul'daki komünist örgüt, İşgal idaresinin ve Padişah hükümetinin koyduğu bütün yasaklara rağmen, 1920 yılında büyük bir 1 Mayıs gösterisi düzenler. Ellerinde 'Bağımsız Türkiye' yazılı pankartlar, ayyıldızlı ve kızıl bayraklarla dört bir koldan düzenli bir şekilde yürüyen işçiler, yollarda kurtuluş ve işçi marşları söylemişler, halkı emperyalizme ve onun yerli ajanlarına karşı savaşa çağıran sloganlar atmışlardı. Yürüyüşün sonunda, şehrin öte ucundaki 'Hürriyet Tepesi'nde düzenlenen mitingde, komünistler adına Sadrettin Celal bir konuşma yapmıştır. İstanbul'daki komünist örgütün düzenlediği bu 1 Mayıs gösterisi, geniş halk yığınlarının, emperyalizme karşı savaşa azmini ve zafere olan inancını daha da kuvvetlendirir."

Şişmanof 1920 yılında İstanbul'da yapılan 1 Mayıs gösterilerini gayet ayrıntılı ve coşkulu bir biçimde anlatmış.

¹ Sayılğan, A., *Türkiye'de Sol Hareketler (1871-1973)*, Üçüncü Baskı, Otağ Yay., İstanbul, 1976, s.28-29.

Ancak 1920 yılında İstanbul'da 1 Mayıs kutlanmadı. Şaka yapmıyorum. 1920 yılında İstanbul'da 1 Mayıs kutlaması yapılmadı. Şişmanof'un yazdıkları tümüyle hayal mahsulüdür.

Mete Tunçay bu konuda şunları yazıyor: "1920 Bir Mayısında ülkenin içinde bulunduğu olağanüstü durum nedeniyle ülkenin herhangi bir yerinde kutlama yapılmamıştır."² Şehmus Güzel ise şu bilgiyi veriyor: "1913'ten beri kutlanamayan işçi bayramı 1920'de yeniden kutlanabilir oldu. 1 Mayıs 1920, Trabzon ve civarındaki birçok kentte kutlanmıştır. Bu kentlerde yüzlerce kişi gösteri ve yürüyüşler düzenleyerek Lenin ve Enver Paşa'ya övgüler düzerken, İngiliz ve Yunanlıları protesto etmişlerdir."³ İrvem Keskinoglu'nun Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi'ndeki "1 Mayıs'lar" yazısında da aynı bilgi verilmektedir: "1920 yılında işgal altındaki İstanbul'da 1 Mayıs'ı kutlamama kararı alındı."⁴

Ne kadar acı, değil mi?

² Tunçay, M., *Türkiye'de Sol Akımlar, 1908-1925*, Cilt 1, İletişim Yay., İstanbul, 2009, s.75.

³ Güzel, Ş., *Türkiye'de İşçi Hareketi, 1908-1984*, Kaynak Yay., İstanbul, 1996, s.120.

⁴ Keskinoglu, İ., *Türkiye Sendikacılık Ansiklopedisi*, Cilt 1, İstanbul, 1996, s.180.